

УДК 821.161.2Токарчук:165.191

DOI: <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2024.31.309419>

О. А. Войцева,
д-р філол. наук, проф.,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
професор кафедри прикладної лінгвістики
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3460-4545>

МІФОЛОГЕМА «PODRÓŻ» / «ПОДОРОЖ» ТА ЇЇ МОВНІ РЕПРЕЗЕНТАНТИ У РОМАНІ ОЛЬГИ ТОКАРЧУК «BIEGUNY» («БІГУНИ»)

Статтю присвячено вивченню мовних репрезентантів міфологеми «PODRÓŻ» / «ПОДОРОЖ» у романі Ольги Токарчук «Bieguni». Матеріал дослідження надає можливість розкрити архетипне та актуальне осмислення міфологеми «ПОДОРОЖ» в художньому тексті. Міфологема за змістом являє розповідь про якусь подію. Пов'язана з міфологічною картиною світу, міфологема як семіотична структура моделює окремих фрагмент картини світу. Важливою сюжетно-поняттєвою структурою є міфологема «ПОДОРОЖ», що втілює ідею руху, мети переміщення, просторово-часові уявлення та перебуває у партитивних стосунках з міфічною картиною світу, впорядковуючи окрему ділянку просторового та часового континууму.

У системі міфологічних образів лексема *podróż* та її синоніми *pielgrzymka*, *wędrówka* символізують життя, життєвий шлях, шлях до мети з перешкодами, пошуки правди, прагнення до внутрішніх змін, пошуки духовної мети тощо. Герої О. Токарчук здійснюють подорожі з різною метою. Розвиток сюжету відбувається у вигляді окремих фрагментів — відрізків на шляху життя: жінка, яка піклується про дитину з обмеженими можливостями, не повертається до дому, оскільки приймає філософію «бігунів», починає подорожувати в метро разом з подібними людьми; австралійська вчена повертається до Польщі, щоб зробити евтаназію колишньому коханому; матір покидає разом з дитиною свого чоловіка під час відпочинку в Хорватії тощо. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що авторка надає досить повну інформацію про цей міфологічний феномен, який є одночасно статичною структурою, оскільки містить систему образів, і динамічною, бо здатний до розгортання у вигляді сюжету. Міфологема «PODRÓŻ» як згорнута амбівалентна форма міфу в тексті роману «Бігуни» характеризується семантичною багатоплановістю, відбиваючи особливості як архетипного світосприйняття наших предків, так

і сучасні індивідуально-авторські уявлення про цей феномен. О. Токарчук творчо інтерпретує та модифікує міфосимволічні моделі розглядуваної міфологеми. Тільки подорожуючи, стверджує письменниця, можна відтворити втрачений людством зв'язок між окремими традиціями та культурами.

Ключові слова: міф, міфологема, архетип, семантика, мовна репрезентація, Ольга Токарчук.

O. A. Voytseva,
ScD in Philology, Prof.,
Odesa I. I. Mechnikov National University,
Professor of the Department of Applied Linguistics
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3460-4545>

THE MYTHOLOGEME «PODRÓŻ» / «TRAVELS» AND ITS LINGUISTIC REPRESENTERS IN OLGA TOKARCHUK'S NOVEL «BIEGUNI» («RUNNER»)

The article is devoted to the study of the means of linguistic objectification of the mythologeme «PODRÓŻ» / «TRAVELS» in Olga Tokarchuk's novel «Bieguni». Mythological thinking as a special kind of world-view includes a sensory, figurative understanding of natural phenomena and facts of social life. The main purpose of the article is to analyze the linguistic representation of the mythologeme «TRAVELS» by Polish writer Olga Tokarchuk, the winner of literary prizes («Nike» 2008, International Booker Prize, Nobel Prize 2018). The research material provides an opportunity to reveal the archetypal and topical understanding of the mythologeme «TRAVELS», characteristic not only for the mythopoetic thinking of the archaic society, but also for the consciousness of contemporary speakers, and the individual author's world-view of the literary discourse regarded. To achieve this goal, methods of descriptive, component and discursive analysis are used.

The analysis allows us to state that O. Tokarchuk provides rather complete information about this mythological phenomenon, which is both a static structure because it contains a system of images and a dynamic one, because it is able to unfold in the form of a plot. The author creatively interprets and modifies the archetypal mythologeme, which embodies the human aptitude for travels and travelling as cognition of the world around, one of the manifestations of human freedom, filling it with new culturally marked semantics, creating a special mythosymbolic model of the world in which the mythologeme «PODRÓŻ» can mean life, interpersonal contacts, loneliness in the crowd, movement without movement, movement as an exploration of oneself through the cognition of the world around, search for the mystery of existence, etc. Only by travelling, says the writer, we can reconstruct the link lost by the mankind between individual traditions and cultures. We see the prospects

of the research in the further separation of archetypal and individual authorial treatment in literary texts in the interpretation of mythologists.

Key words: myth, mythologeme, archetype, semantics, linguistic representation, Olga Tokarchuk.

Постановка проблеми. Міфотворчість і міфологічна свідомість залишаються актуальними для людства, що засвідчують сучасні художні твори. «Багатозначність міфу як явища виражає його універсальність і вимагає відповідно залучення багатоаспектних засобів його аналізу» [1, с. 6]. Поняття «міфу» розуміється як «ідеологічний продукт давніх уявлень про доколишний світ, особливе похідне від духовних зусиль первісних людських колективів пояснити його ґенезу, структуру і подальшу долю» [5, с. 386]. Як форма витлумачення об'єктивної дійсності міф за допомогою чуттєво-наочних образів стосується минулого і відбиває сучасний стан культури.

Особливе зацікавлення у лінгвістів викликає інтегральне вивчення семіотичних і когнітивних якостей мовних одиниць, що репрезентують у художньому тексті архетипні колективні та індивідуально-авторські уявлення про міфологічні ідеї або мотиви.

Аналіз досліджень проблеми. Теоретичним підґрунтям були праці, присвячені міфології як способу інтерпретації навколишнього світу (Р. Барт, М. Леві-Строс, К. Юнг, К. Керенї, О. Колесник, В. Копалинський, І. Зварич, В. Скуратівський) та вивченню лінгвістичної об'єктивності міфологем як складових духовної культури людства (О. Потебня) та ін.

Метою розвідки є вивчення лінгвістичної репрезентації міфологеми «ПОДОРОЖ» / «PODRÓŻ» у романі Ольги Токарчук, лауреатки літературних премій «Ніке», 2008 р., Міжнародної Букерівської премії, а також Нобелівської премії за 2018 р. (за «wyobraźnię narracyjną, która z encyklopedyczną pasją reprezentuje przekraczanie granic jako formę życia») [10]. https://uk.wikipedia.org/wiki/Ольга_Токарчук#cite_note-9 Для реалізації мети слугували такі **завдання**: виявлено і проаналізовано сутність терміну міфологема, історію цього поняття в науковому дискурсі, здійснено семантичний аналіз слів, пов'язаних з міфологемою «ПОДОРОЖ», схарактеризовано новаторський підхід автора роману до розглядуваної міфологеми та її вербалізації. **Об'єктом** дослідження є текст роману О. Токарчук «Bieguni». **Предметом** нашого дослідження є міфологема «ПОДОРОЖ» як складовий елемент міфів, первинна схема одного з міфічних сюжетів. Термін *міфологема* (< д.-гр. *μῦθος* — оповідь, *λόγος* — думка, причина), введений до наукового обігу К. Юнгом і К. Керенї, використовується у лінгвістиці на позначення згорнутої форми міфу, стійких конструктів загальнолюдської думки, які повторюються та узагальнено відбивають навколишню дійсність у вигляді чуттєво-конкретних асоціацій у людській свідомості, пор.: *«літ. Схожа, повторювана у міфах різних народів тема. 2. перен. Складовий елемент міфу»* [6].

Матеріал дослідження (текст роману О. Токарчук «Бігуни», 2007 р.) надає можливість розкрити актуальність міфологеми «ПОДОРОЖ» / «PODRÓŻ», характерної

не тільки для міфопоетичного мислення архаїчного суспільства, але й для свідомості сучасних людей. Для виконання поставленої мети застосовано **методи** описового, компонентного та дискурсивного аналізу.

Наукова новизна полягає в аналізі моделей міфологем зі світу речей у сучасному художньому тексті, запропоновано індивідуальну інтерпретацію культурологічних артефактів. **Теоретичне** значення праці полягає у розвитку лінгвокультурологічного аспекту дослідження міфологем. **Практичне** значення — в тому, що результати статті, що поглиблюють вивчення лінгвістичного поняття міфологеми, аналізують міфологему «ПОДОРОЖ» в творі польської письменниці О. Токарчук, можуть бути використані в навчальних курсах з лінгвокультурології та стилістики.

Виклад основного матеріалу. Міфологічна картина світу була спробою первісної людини пізнати й упорядкувати навколишній світ. Міфи відіграли особливе значення у розвитку літератури та мистецтва. «Міфічні образи мають тривку структуру, канонічну для колективу, що їх він витворив, чіткий набір певних ознак і рис, які впродовж тисячоліть зберігаються-поновлюються у відповідній колективній пам'яті. Надзвичайна тривкість усіх міфологічних структур — від постійних сюжетів до постійних тропів у наративному відтворенні цих сюжетів — зумовлена їхньою високою інформаційною функцією у первісних колективах, адже у них уся сума людського досвіду зосереджувалася саме в міфі, які відповідно і визначали поведінку та мислення архаїчної людини у повному їх обсязі. Саме міфологічні уявлення-узагальнення, накладені всією своєю нормативно-інформаційною масою на архаїчну свідомість, і визначали її орієнтацію у світі» [5, с. 387]. Крізь призму базових аксіоматичних операторів міфопростору «здійснюється інтерпретація взаємодій різних систем / світів, породжуються смислові поля, у контексті яких кодуються та осмислюються актуальні явища сьогодення» [2, с. 23; 3].

Міф належить до вторинної семіотичної системи, одиницею якої є міфологема, їй притаманна аксіологічна маркованість і здатність до актуалізації у тексті за допомогою лінгвістичних засобів. Міфологема за змістом являє розповідь про якусь подію. Пов'язана з міфологічною картиною світу, міфологема як семіотична структура моделює окремих фрагмент картини світу, «реалізує концепти міфологічного мислення; містить стабільний зміст (цим наближається до алегорії); проявляє свої семантичні можливості і всередині заданої походженням змістової традиції (цим тяжіє до символу), і в поєднанні з іншими міфологемами; здатна формувати нові понятійно-образні композиції; міфологема — ціннісна форма культурної пам'яті, суспільного сумління, мета національного діалогу» [4, с. 414].

Важливою сюжетно-поняттєвою структурою у тексті роману «Bieguni» є міфологема «ПОДОРОЖ», що втілює ідею руху, мети переміщення, просторово-часові уявлення. У системі міфологічних образів лексема *podróż* та її синоніми *pielgrzymka*, *wędrówka* символізують «життя, життєвий шлях, ризикований шлях до мети з перешкодами, пошуки правди, прагнення до внутрішніх змін, пошуки духовної мети, очищення, пригуду, гру» тощо [8, с. 331–333].

Дефініція лексеми *podróż* 'od XVIII w. przebywanie dłuższej drogi, podróżowanie' та її внутрішня форма (походить від словосполучення з прийменником *po drodze* 'тривале перебування в дорозі' з первинним значенням 'переміщення по дорозі') [15, с. 454] містять такі базові семантичні ознаки, як-от: «переміщення, пересування», «довге і тривале перебування в русі», «процес їзди, ходьби куди-небудь», «подолання довгої дороги, шляху».

У романі Ольги Токарчук «*Bieguni*» ця міфологема становить центральну композиційну основу сюжету, що імпліцитно містить оповідання про події з міфологічними корелятами. Авторка наголошує, що її художній твір не містить географічних відомостей, опису вражень від поїздки, це передусім книга про подорож як психологічний феномен, що змушує людину рухатися, переміщатися: *Ale nie jest to książka o podróży. Nie ma w niej opisów zabytków i miejsc. Nie jest to dziennik podróży ani reportaż. Chciałam raczej przyrzeć się temu, co to znaczy podróżować, poruszać się, przemieszczać. Jaki to ma sens? Co nam to daje? Co to znaczy* [11].

Слово *podróż* зустрічається у аналізованому художньому тексті понад 50 разів, поняття подорожі характеризують такі прикметники, як: ***dalsze i bliższe podróży, długa podróż, codzienna podróż jest podróżą wahadłową, daleka podróż*** та ін. Напрямок руху мандрівників визначений заздалегідь або невизначений: в одному напрямку з ким-небудь, попутно, мимохідь, до якогось відомого або наміченого місця; вперед і назад.

Спосіб переміщення людей — різноманітний (*ходуми, їздуми, бієми, літати, плісти*), час — розтягнутий, лінійний, умовний: *To czas linearny, bardziej użyteczny, bo to jest miara dążenia do celu i narastanie procentów* [14, с. 61]; *Czas wszystkich podróżnych to wiele czasów w jednym, cała mnogość. To czas wysp, archipelagi porządku w oceanie chaosu, to czas, który produkują dworcowe zegary, wszędzie inny, czas umowny, południkowy, więc niech nikt nie bierze go zbyt poważnie* [там само, с. 62].

Герої О. Токарчук здійснюють подорожі з різною метою. Розвиток сюжету відбувається у вигляді окремих фрагментів — відрізків на шляху життя: жінка, яка піклується про дитину з обмеженими можливостями, не повертається до дому, оскільки приймає філософію «бігунів», починає подорожувати в метро разом з подібними людьми; австралійська вчена повертається до Польщі, щоб зробити евтаназію колишньому коханому; матір покидає разом з дитиною свого чоловіка під час відпочинку в Хорватії тощо. Оповідання переплітаються, імітують прецедентні тексти (розповіді про перевезення серця Фридеріка Шопена до Польщі, про нідерландського анатома XVII ст. Фридеріка Рюйша та колекцію його препаратів, про голландського хірурга і анатома Філіпа Вергеєна) та створюють ефект міфологічних паралелей з метою зрозуміння сучасних *biegaczy* («бігунів»).

Сенс мандрівки наповнюється не лише прагматичними, а й духовними прагненнями. Мандрівники подорожують для того, щоб домогтися певної мети: отримати нові знання, відвідати певні території, музеї (*Obcowanie z oryginałem, a nie z kopią* [12, с. 69]; *Istnieje pewien znamieny syndrom nazwany imieniem Stendhala, gdy to przybywa się do miejsca znanego z literatury czy sztuki* [там само, с. 198]),

вивчити незвідані землі, зробити відкриття (*James Cook wyruszył na południowe morza, żeby obserwować przejście Wenus...* [там само, с. 302]), пізнати моря і океани (*Przemierzyłem wzdłuż i wszerz Morze Północne i Bałtyk nie jest mi obcy* [там само, с. 100]), подорожувати шляхом літературного героя (як Карен та її чоловік професор), відшукати свої коріння (*...podróżował w poszukiwaniu swoich korzeni* [там само, с. 67]), зібрати докази знущання над тваринами (*Kobieta podróżuje, by zbierać «Raporty o niegodziwości»... to, co robi człowiek ze zwierzętami* [там само, с. 77]) тощо.

На лексичному рівні міфологему «*PODRÓŻ*» експлікують лексеми та словосполучення, що входять до спільного семантичного поля, зокрема іменники на позначення подорожі, мандрівників, символічних атрибутів подорожі, топоніми, екзотизми, антропоніми, дієслова руху тощо.

Прагнення до подорожі було породженням колективного міфічного мислення, у якому людина, суспільство і природа були єдиним цілим. Авторка торкається історичного минулого, коли племена й народності кочували з метою пошуку їжі, безпечної території, поліпшення якості життя: *Barbarzyńcy nie podróżują, oni po prostu idą do celu albo dokonują najazdów* [12, с. 61]. Унаслідок міграцій з'явилася номадична культура кочових народів, для яких міграція є невід'ємною частиною життя й побуту: *...nomadzi i kupcy, gdy wyruszają w drogę, musieli wymyślić dla siebie inny czas...* [там само, с. 61].

Дорелевантнихархаїчнихсмысловихкомпонентівміфологеми«*PODRÓŻ*»уромані О. Токарчук належать: «подорож — життя людини та пошуки його сенсу» (*Co to za perfidna geometria, która zmienia nas w idiotów — tam i z powrotem, parodia podróży. Wyruszyć, żeby zaraz wrócić. Rozpedzić się i od razu wyhamować* [там само, с. 105]); «подорож як спасіння душі» (*Po co tu przyjechał? Taki właśnie był sens dawnych podróży. Dążenie i dotarcie do miejsca świętego przydawało nam świętości, obmywało z grzechów* [там само, с. 195]), «подорож з метою отримання освіти» (*Martwi się, jakby swoich synów wyprawiała właśnie w podróż na dalekie uniwersytety* [там само, с. 246]), «подорож — смерть» (*kres życia*); «подорож — сон» (*Są rzeczy, które dzieją się same, są podróże, które zaczynają się i kończą we śnie* [там само, с. 108]; *Pewnej nocy w Nowym Jorku śniłam, że nocą błędzę po ulicach miasta*) [там само, с. 408].

Синонімічний ряд до слова *подорож* становлять іменники з близькою семантикою: *droga* (26 слововживань) від XIV ст. 'wydzielony pas ziemi przystosowany do komunikacji, wszelki szlak komunikacyjny; trasa, odcinek trasy; podróż, wędrówka; sposób postępowania, działania' < psł. **dorga* 'wyżłобienie; rowek; bruzda; droga' віддієслівний іменник від psł. **dŕgati* 'ciągnąć, targać, rwać, drzeć, trzeć' [там само, с. 126]; *wyprawa* (11 слововживань) (від числівника *wyprawić*) [16]; *rejs* (9 слововживань) < hol. *Reis* 'podróż', niem. *Reise* 'wyjazd, podróż' [16]; по 4 слововживання: *labirynt* < łac. *labyrinthus* gr. *labýrinthos*) [16], *wyjazd, przybycie*; по 3 слововживання: *marsz* (< fr. *marche*) [16], *pielgrzymka* < *pielgrzym* від XIV ст. 'pątnik', daw. 'podróżnik, wędrowiec, przybywający z obcych stron, obcy' < niem. *Pilgrim* 'pielgrzym, pątnik' ze śl. *pelegrinus* od łac. *peregrinus* 'zagraniczny, obcy; cudzoziemiec' [там само, с. 429]; по 2 слововживання: *marszruta* < niem. *Marschroute*, niem. *Marsch* 'marsz' + fr. *route* 'droga' [16], *autostop* < *auto* skrót od

automobil i *stop* z ang. 'zatrzymywać' [16], *przygoda* з XIV ст. 'wydarzenie niecodzienne, odbiegające od zwykłego trybu życia' < psł. **prigoda* 'wydarzenie, zdarzenie'; віддієслівний іменник від **prigoditi* się 'zdarzyć się, przytrafić się' [там само, с. 497], *ucieczka* від XV ст. 'szybkie oddalenie się od niebezpieczeństwa, uciekanie, ucieknięcie', 'to, do czego się ktoś ucieka w potrzebie, ratunek, obrona' *uciekać* (< **utekati*) z przyrostkiem *-ka* (< **-ьka*) [там само, с. 661]. По одному разу вживаються такі лексеми, як: *lot* < *lecieć* z psł. **letěti*) [16], *trasa* < niem. *Trassez* z fr. *tracé* od fr. czasownika *tracer* 'kreślić, wyznaczać, wytaczać' [16], *przeprawa, przepływ, błędzenie* < *błądzić* z psł. **blōditi*, *przyjazd, start* < ang., *trakt* < łac. śred. *tractio* 'ciągnięcie' z łac. *tractus* 'ciąg' [16], *wycieczka* < *wyciekać* 'wypływać' (daw. też 'wybiegać') z przyrostkiem *-ka* [16], *wyjście*.

Персонажі О. Токарчук — це «люди в русі» (*biegacze, podróżni, wędrowcy, pielgrzymi, bracia i siostry w podróży, uciekinierzy, wariaci, włóczykije, wagabundzi, nomadzi, człowiek podróżujący, człowiek w ruchu*), для яких поняття руху як «зміна положення кого-небудь унаслідок переміщення» має більшу цінність, ніж нерухомість, інерція.

Слово *ruch* (з XVII ст. < psł. dial. **ruchъ* [< **rouço-*] 'poruszenie, ruch'; rzeczownik odczasownikowy z psł. **rusti* 'ryć, kopać, kopiąc, przewracać, poruszać' bądź od psł. *rušiti* 'wprawiać w ruch, popychać, poruszać, naruszyć, poruszając, obalać, zwałać' [15, с. 526]) має 27 слововживань у тексті: *Nie umiałam kielkować, zostałam pozbawiona tej roślinnej zdolności. Nie ciągnę soków z ziemi, jestem anty-Anteuszem. Moja energia bierze się z ruchu* — z trzęsienia autobusów, z warkotu samolotów, z kołowania promów i pociągów; ... prawdziwe życie odbywa się w *ruchu* [там само, с. 12]; *Płynność, mobilność, iluzoryczność* — to właśnie znaczy być cywilizowanym [там само, с. 61].

Слово *bezruch* позначає «відсутність руху, змін» і утворює опозицію до лексеми *ruch* з негативною конотацією, яку фіксують епітети ***gęsty, widzialny***, порівняння з зимовим вечором і лампами зі слабким світлом: *Najbardziej dotkliwy jest bezruch: gęsty, widzialny — zimny zmierzch i słabe światło sodowych lamp, grzęznące w mroku w odległości zaledwie metra od swego źródła* [там само, с. 5].

Подорож символізують традиційні й сучасні атрибути, які позначають такі слова й словосполучення: відбитки стопи («*Zamiast zwracać uwagę na twarz przechodniów, spoglądałem na ich stopy i wszystkich tych zabieganych ludzi sprowadzałem do kroków spieszących — tylko ku czemu*» (z Ciorana) [там само, с. 30], мушлі (*Pod stopami ciepły piasek i wypukłe kosteczki muszel* [там само, с. 138]), сандалі (*Noga w sandale jest kotwicą, która trzyma go przy ziemi, utknął. Świadomie, z wysiłkiem, zdziwiony sam sobą, zmusza ją do ruchu* [там само, с. 33], мапи (*Kiedy wyruszam w podróż, znikam z map. Nikt nie wie, gdzie jestem. W punkcie, z którego wyszłam, czy w punkcie, do którego dążę? Czy istnieje jakieś «pomiedzy»?* [там само, с. 60], путівники (*Ale nie ma przecież książek tak szybko starzejących się jak przewodniki, co jest zresztą dobrodziejstwem dla przemysłu przewodnikowego* [там само, с. 83], косметика для подорожей (*Dziś już każda szanująca się drogeria oferuje klientom specjalną serię kosmetyków podróżnych* [там само, с. 68]), мережа Інтернет (перифраз *державна Інтернет*) (*Mój telefon, również*

grzeczny, gdy tylko wysiądę z samolotu, od razu zawiadamia mnie, w jakiej prowincji państwa Sieci się znalazłam [там само, с. 362] та ін.

Засобами експлікації міфологеми «PODRÓŻ» у художньому дискурсі О. Токарчук є топоніми (*Odra, Amazonka, Montreal, Wiedeń, San-Francisko, Frankfurt*), екзотизми (*safari, sjesta, turbany, heban, rakija*), що маркують локуси на шляху подорожніх і створюють особливий колорит; антропоніми (*Leonardo da Vinci, Herodot, Jemes Cook, Kopernik, Kleopatra, Lara Croft*), міфоніми — власні найменування вигаданих або легендарних і міфічних об'єктів (*Anteusz, Atena, Goga i Magoga, Achilles, Latający Holender*):... «*ty*» і «*oni*» są zaledwie niewyraźnymi fantazmatami, **Latającymi Holendrami**, które pojawiają się gdzieś daleko na horyzoncie i zaraz znikają [там само, с. 110] тощо.

Під час подорожей мандрівники натрапляють на міфічні лабіринти — символи небезпечної території. Один із них перенесений письменницею на хорватський острів Вис з маслиновим гаєм, що стає пасткою для дружини та дитини Куницького: *On błądzi w liściastych labiryntach krzycząc: «Jagoda, Jagoda!» Do kogo? Kogo szuka?* [там само, с. 37]; лабіринт у гаремі, що неможливо описати словами: *Słowa nie potrafią oddać labiryntów haremu* [там само, с. 121]; лабіринт вулиць Єрусалиму, який закінчується стіною: *Uważajcie, idźcie tym labiryntem uliczek po znakach, stacjach, niech was prowadzi wskazujący palec wyciągniętej ręki, numeracja wersów w księdze, rzymskie cyfry wymalowane na ścianach domów... W środku labiryntu nie ma ani skarbu, ani minotaura, z którym trzeba stoczyć walkę; droga kończy się nagle ścianą* [там само, с. 407–408].

До спільного семантичного поля лексеми *podróż*, що вербалізує розглядувану міфологеми, належать дієслова руху разом із похідними: *iść / chodzić, jechać / jeździć; lecieć / latać, płynąć / pływać, wieść / wozić, podróżować, sunąć, ruszyć / ruszać, ruszyć się / ruszać się, błądzić*, стійкі словосполучення: *ruszyć w drogę, wyruszać (wyprawiać się) w podróż, wybrać się piechotą, parcie do przodu, głowa w świecie, im dalej, tym lepiej, kres podróży* та ін.

Авторка наповнює міфологеми «PODRÓŻ» новим змістом, зокрема назва твору «*Bieguni*» імплікує не тільки швидкість і характер руху тих, хто подорожує, але й має символічне значення: за віруваннями членів православної секти постійне переміщення слугує спасінню душі: *Uciekajcie, ruszajcie z domów, idźcie, bieguni, bo tylko w ten sposób można się ustrzec przed pułapkami antychrysta. Jakakolwiek otwarta z nim walka będzie z góry przegrana. Zostawcie to, co posiadacie, porzućcie ziemię i ruszajcie w drogę* [там само, с. 292].

Щоб привернути увагу читача на те, як змінюється сенс подорожі у наш час, О. Токарчук вводить до тексту цикл лекцій на тему подорожньої психології як галузі науки, що відбуваються на перонах і літовищах, де мандрівники змушені на якийсь час затриматися: *Psychologia podróżna zajmuje się człowiekiem podróżującym, człowiekiem w ruchu, i w ten sposób sytuje się w opozycji do tradycyjnej psychologii, która zawsze rozpatrywała istotę ludzką w stałym kontekście, w stabilności i bezruchu* [там само, с. 85].

У міфопросторі роману зустрічаємо авторські уявлення про «PODRÓŻ»: «подорож — пізнання інших людей» (*Celem mojej pielgrzymki jest zawsze inny pielgrzym* [там само, с. 25]), «подорож — самотність» (*Myślę, że takich jak ja jest wielu. Zamkniętych. Nieobecnych* [там само, с. 60]), «подорож — рух без руху (у різні напрями або по колу)», «подорож — заглиблення у фізичний і психічний стан людини» (*Wydaje się, że jedynym możliwym ruchem jest ruch w głąb* [там само, с. 83]; *Te podróże wytaczały kręgi, wracały do punktu wyjścia i ich cel ... we wnętrzu ciała* [там само, с. 151]; *Nie ulega wątpliwości — narządy upakowane są w ciele starannie, na długą podróż* [там само, с. 141]), «подорож — хворобливий стан людини» (*Historia moich podróży jest tylko historią niedomagania* [там само, с. 21]), «подорож — шлях до нового, чистого життя, до безсмертя» (*...ludziom w podróży wszystko wydaje się nowe i czyste, dziewicze i, w pewnym sensie, nieśmiertelne* [там само, с. 346]).

Висновки та перспективи дослідження. Таким чином, міфологема «PODRÓŻ» як згорнута амбівалентна форма міфу в тексті роману «Бігуни» характеризується семантичною багатоплановістю, відбиваючи особливості як архетипного світосприйняття наших предків, так і сучасні індивідуально-авторські уявлення про цей феномен. О. Токарчук творчо інтерпретує та модифікує міфосимволічні моделі розглядуваної міфологеми. Тільки подорожуючи, стверджує письменниця, можна відтворити втрачений людством зв'язок між окремими традиціями та культурами.

Перспективи дослідження вбачаємо у подальшому вивченні архетипного та індивідуально-авторського в трактуванні міфологем у художніх текстах.

Література

1. Зварич І. М. Міфологічна парадигма художнього мислення : автореф. дис. на здобуття ... докт. філол. наук. Київ, 2003. 38 с.
2. Колесник О. С. Лінгвосеміотика міфологічного простору: дис. ... докт. філол. наук. Київ, 2012. 548 с.
3. Колесник О. С. Концепт-міфологема *гном* у дзеркалі мови. *Studia Philologica (Філологічні студії)*: зб.наук.праць, 2014. № 3. С. 23–30.
4. Костюк І. Міфологема: історія поняття в науковому дискурсі. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. Львів: ЛНАМ, 2011. Вип. 22. С. 405–416.
5. Скуратівський В. Міф. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
6. Словник української мови: у 20 т. Київ: Наук. думка, 2010–2020 URL: <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=182747&page=1647/>
7. Цюрупа М. В. Осмислення феномену туризму в європейській історико-філософській традиції. *Філософія туризму*. Київ: Кондор, 2004. С. 22–44.
8. Kopalński W. Słownik symboli. Warszawa: Oficyna wydawnicza Rytm, 2001. 521 s.
9. Kozioł P. Olga Tokarczuk. *Culture. pl*. URL: <https://culture.pl/pl/tworca/olga-tokarczuk/>
10. Królak S. Dwa razy wychodziła za mąż, była psychoterapeutką. Życie prywatne Olgi Tokarczuk to gotowy materiał na powieść. URL: <https://plejada.pl/newsy/>

olga-tokarczuk-laureatka-nagrody-nobla-kim-jest-ksiazki-olgi-tokarczuk-przemowienie/6gxy63j/

11. Recenzja książki: Bieguni. URL: <https://www.granice.pl/recenzja/bieguni/1251/>
12. Tokarczuk O. Bieguni. URL: <https://www.granice.pl/recenzja/bieguni/1251/>
13. Warnke A. Olga Tokarczuk. «Bieguni». URL: <https://culture.pl/pl/dzielo/olga-tokarczuk-bieguni/>
14. Tokarczuk O. Bieguni. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2007. 451 s.
15. Boryś W. Słownik etymologiczny języka polskiego. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2005. 862 s.
16. Wielki słownik języka polskiego PAN / Redaktor naukowy Piotr Źmigrodzki. URL: <https://wsjp.pl/>

References

1. Zvarych, I. M. (2003), *Mifolohichna paradyhma khudozhn'oho myslennya*: avtoref. dys. ... dokt. filol. nauk [Mythological paradigm of artistic thinking]. Kyiv. [in Ukrainian].
2. Kolesnyk, O. S. (2012), *Linhvosemiotyka mifolohichnoho prostoru*: dis. ... of Philology science [Linguosemiotics of mythological space]. Kyiv. [in Ukrainian].
3. Kolesnyk, O. S. (2014), Kontsept-mifolohema hnom u dzerkali movy [The concept-mythologism of a dwarf in the mirror of language], *Studia Philologica (Filolohichni studiyi)*: zb. nauk. prats [Philological Studies: collection of scientific works], № 3, pp. 23–30. [in Ukrainian].
4. Kostiuk, I. (2011), Mifolohema: istoriya ponyattya v naukovomu dyskursi [Mythology: the history of the concept in scientific discourse], *Bulletin of the Lviv National Academy of Arts Visnyk L'vivs'koyi natsional'noyi akademiyi mystetstv* [Bulletin of the Lviv National Academy of Arts], Lviv: LNAM, 2011. Issue 22, pp. 405–416. [in Ukrainian].
5. Skurativsky, V. (2002), Myth [Mif], *Filosofs'kyy entsyklopedychnyy slovnyk* [Philosophical encyclopedic dictionary]. Kyiv: Abris. [in Ukrainian].
6. *Slovnyk ukrayins'koyi movy : u 20 t* [Dictionary of the Ukrainian language: in 20 volumes] (2010–2020). Kyiv: Nauk. dumka. URL: <https://services.ulif.org.ua/exp/Entry/index?wordid=182747&page=1647/> [in Ukrainian].
7. Tsyurupa, M.V (2004), Osmyslennya fenomenu turyzmu v yevropeys'kiy istoryko-filosofs'kiy tradytsiyi [Understanding the phenomenon of tourism in the European historical and philosophical tradition], *Filosofiya turyzmu* [Philosophy of tourism], Kyiv: Condor, pp. 22–44. [in Ukrainian].
8. Kopaliński, W. (2001), *Słownik symboli*. Warszawa: Oficyna wydawnicza Rytm. [in Polish].
9. Koziół, P. Olga Tokarczuk. *Culture. pl*. URL: <https://culture.pl/pl/tworca/olga-tokarczuk/> [in Polish].
10. Królak, S. Dwa razy wychodziła za mąż, była psychoterapeutką. Życie prywatne Olgi Tokarczuk to gotowy materiał na powieść. URL: <https://plejada.pl/newsy/olga-tokarczuk/>

zuk-laureatka-nagrody-nobla-kim-jest-ksiazki-olgi-tokarczuk-przemowienie/6gxy63j/
[in Polish].

11. Recenzja książki: Bieguni. URL: <https://www.granice.pl/recenzja/bieguni/1251/> [in Polish].
12. Tokarczuk, O. *Bieguni*. URL: <https://www.granice.pl/recenzja/bieguni/1251/> [in Polish].
13. Warnke, A. *Olga Tokarczuk. «Bieguni»*. URL: <https://culture.pl/pl/dzielo/olga-tokarczuk-bieguni/> [in Polish].
14. Tokarczuk, O. (2007), *Bieguni*. Kraków: Wydawnictwo Literackie. [in Polish].
15. Boryś, W. (2005), *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków: Wydawnictwo Literackie. [in Polish].
16. *Wielki słownik języka polskiego PAN* / Redaktor naukowy Piotr Źmigrodzki. URL: <https://wsjp.pl/> [in Polish].

* * *